Льюїс Керролл

♥ АЛІСА ♥
В
ЗАДЗЕРКАЛЛІ

Харків
«ФОЛІО»

Дитя з осяяним чолом,
Захоплене дивами,
Нехай життя нас розвело
І час проліг між нами,
Зустрінь усмішкою, молю,
Сердечну казочку мою.

Не чути сміху вже мені
Твого, що сріблом лився:
Де юності панують дні,
Мені немає місця.
Та казку вислухай мою,
Що я з любов'ю склав, молю!

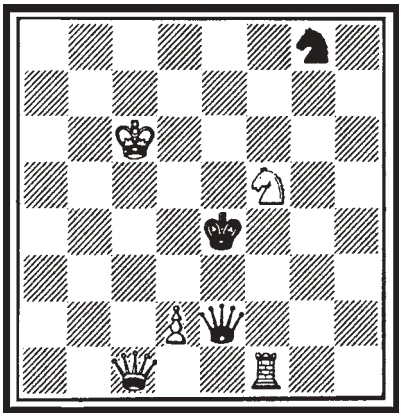
Ця повість якось почалась
У липні, сонця повнім,
Неспішно оповідь плелась,
І плив маленький човник.
Думки мене туди несуть,
Хоча роки велять: «Забудь!»

Тож слухай, слухай, поки глас,
Зловісний, невеселий,
Ще не покликав грізно нас
До скорбної постелі.
Нам всім, неначе дітям тим,
Не хочеться до сну іти.

Надворі сніг, морозу тріск,
Лютує хуртовина,
А тут — веселий сміх і виск,
І лине жар з каміна.
Лиш казки слово забринить —
І хуга відступає вмить.

І хоч у розповідь сумні
Вплітаються зітхання,
Бо вже далеко літні дні,
І щастя, й сподівання,
Та горя подих не вкраде
Цю казку, що від серця йде.

ЧОРНІ

БІЛІ

Білий Пішак (Аліса) починає та виграє
за одинадцять ходів

1. Аліса зустрічає Чорну Королеву 31
1. Чорна Королева ходить на h5 38

2. Аліса ходить через d3 на d4 до Женчичка і Бренчичка *(залізницею)* 50
2. Біла Королева ходить на c4 *(біжучи вслід за шаллю)* 69

3. Аліса зустрічає Білу Королеву *(з шаллю)* 69
3. Біла Королева ходить на c5 *(стає Вівцею)*..... 76

4. Аліса ходить на d5 *(крамниця, річка, крамниця)* 78
4. Біла Королева ходить на f8 *(залишає яйце на поличці)* 83

5. Аліса ходить на d6 *(Бовтун-Товстун)* 84
5. Біла Королева ходить на c8 *(тікаючи від Чорного Лицаря (Коня))* 107

6. Аліса ходить на d7 *(ліс)* 113
6. Чорний Лицар (*Кінь*) ходить на e7 *(шах)* 113

7. Білий Лицар (*Кінь*) бере Чорного Лицаря *(Коня)* 114
7. Білий Лицар (*Кінь*) ходить на f5 129

8. Аліса ходить на d8 *(коронація)* 131
8. Чорна Королева ходить на e8 *(іспит)*..... 134

9. Аліса стає Королевою 140
9. Королеви «рокіруються» 140

10. Аліса «рокірується» *(учта)* 143
10. Біла Королева ходить на a6 *(суп)* 149

11. Аліса бере Чорну Королеву та виграє 150

Dramatis personae[1]
(Розстановка перед початком гри)

БІЛІ		ЧОРНІ	
Фігури	*Пішаки*	*Фігури*	*Пішаки*
Женчичок	Маргаритка	Маргаритка	Бовтун-Товстун
Одноріг	Зай Єйтс	Чужинець	Тесля
Вівця	Устриця	Устриця	Морж
Біла Королева	Крихітка Лілі	Тигрова Лілея	Чорна Королева
Білий Король	Оленятко	Троянда	Чорний Король
Старигань	Устриця	Устриця	Ворон
Білий Лицар	Каппель Юшник	Шкрек	Чорний Лицар
Бренчичок	Маргаритка	Маргаритка	Лев

[1]Дійові особи (*лат.*).

ПЕРЕДМОВА АВТОРА ДО ВИДАННЯ 1896 РОКУ

Оскільки шахова задача, викладена на попередній сторінці, поза сумнівом спантеличила декого з моїх читачів, буде не зайве роз'яснити, що складена вона цілком коректно — принаймні в тому, що стосується ХОДІВ. Можливо, ПОЧЕРГОВІСТЬ у ходах чорних і білих фігур дотримана не так суворо, як годиться, до того ж «рокіровка» трьох Королев — просто спосіб показати, що всі вони потрапляють до палацу. Проте кожен, хто завдасть собі клопоту розставити фігури та розіграти вказані ходи, побачить, що шах Білому Королю на шостому ході, взяття Чорного Лицаря (Коня) на сьомому та мат Чорному Королю у фіналі відбуваються цілковито за правилами гри.

Нові слова у вірші «Казнахтун» викликали деякі розбіжності у вимові, тож, напевно, буде непогано і з ЦЬОГО питання дати деякі вказівки. Слово «бощурки» наголошується так само, як «ластівки», у слові «гризрили» наголос падає на другий склад, а в слові «бурцигалися» — на третій.

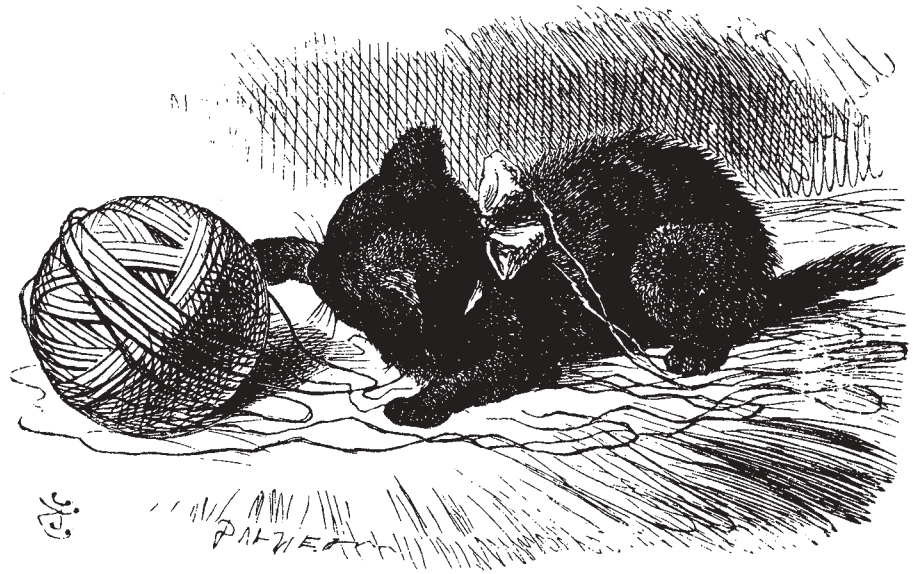
Для шістдесят першої тисячі накладу з дерев'яних кліше зняли нові гальваностереотипи (треба сказати, що дерев'яні кліше, які жодного разу не використовували як друкарські форми, збереглися в тому самому чудовому стані, в якому були вперше вирізані 1871 року). Всю книгу передрукували в новому шрифті. В тому

випадку, якщо комусь здасться, що художнє оформлення цього перевидання поступається оригіналу, знайте, що це сталося не через брак зусиль автора, видавця чи друкаря.

Користуючись нагодою, оголошую також, що «Алісу для малюків», яка донині коштувала чотири пенси, відтепер можна буде придбати на тих самих умовах, що й звичайні шилінгові книжки з картинками, хоч я й певен, що вона в усьому незрівнянно за них краща (це не стосується самого ТЕКСТУ, бо про нього мені судити не годиться). Чотири пенси були для неї чесною ціною, враховуючи величезні першозатрати, які довелося мені понести для її видання; та оскільки Публіка фактично оголосила: «Ми НЕ СТАНЕМО платити більше шилінга за книжку з картинками, хоч би з яким смаком вона була оформлена», я готовий понести на цій книзі чисті збитки, аби маленькі читачі, для яких вона й була написана, не залишилися взагалі без неї. Отож тепер я продаю її за таку ціну, що, можна вважати, просто дарую.

Різдво 1896 р.

Розділ I
ЗАДЗЕРКАЛЬНИЙ БУДИНОК

Не випадало сумніватися в одному: БІЛЕ кошеня до цього було не причетне... це була цілковита провина чорного кошеняти. Адже білому протягом останніх п'ятнадцяти хвилин стара кішка без упину вилизувала писочок (і воно попри все мужньо це зносило), отож, як бачите, біле кошеня аж ніяк не могло утнути цю витівку.

Діна вмивала своїм дітлахам личка так: спершу вона однією лапою притискала бідолашну істотку за вухо до підлоги, а тоді іншою протирала весь писочок, проти шерсті, починаючи з носа. І саме зараз, як я вже сказав, кішка натхненно вовтузилася з білим кошеням, яке лежало сумирно й навіть намагалося муркати — відчуваючи, поза сумнівом, що все це робиться для його власного добра.

Але з чорним кошеням Діна розібралася ще в обід, і тому, поки Аліса згорнулася калачиком у кутку великого фотеля, почасти базікаючи сама до себе, а почасти куняючи, кицька зчинила грандіозну веселу метушню з мотком прядива, яке Аліса перед цим намагалася змотати. Вона качала його туди й сюди, доки нитки знову не розмоталися, й тепер вони лежали розволочені по всьому килимку біля каміна, а кошеня ганялося за своїм власним хвостом посеред цього безладу.

— Ах ти мала злодюжка! — закричала Аліса, підхопила кицюню та злегка поцілувала її, аби вона вже напевно зрозуміла, що потрапила в немилість. — Чесне слово, Діна мусила навчити тебе кращих манер! Ти МУСИЛА, Діно, адже знаєш, що мусила! — додала вона, осудливо поглядаючи на стару кішку, таким сердитим голосом, на який лишень спромоглася.

Потім Аліса знову забралася до крісла, прихопивши з собою і кошеня, і прядиво, та почала наново змотувати моток. Але справа посувалася не надто швидко, бо дівчинка весь час розмовляла — то з кошеням, то сама з собою. Кицька тихо сиділа в неї на коліні та вдавала, що дивиться, як дівчинка змотує прядиво. Часом кицюня простягала лапку й обережно торкалася мотка: мовляв, я б із радістю допомогла, якби мала змогу.

— А знаєш, що завтра буде, Кицю? — почала Аліса. — Ти б здогадалася, якби разом зі мною сиділа сьогодні на підвіконні, але ж Діна саме чепурила тебе, тож ти не могла. Я дивилася, як хлопці збирають хмиз для багаття... а його для багаття треба багато, Кицю! Але хмиз виявився таким холодним, ще й весь у снігу, тож вони це облишили. Та не хвилюйся, Кицю, ми підемо й подивимося на багаття завтра.

Тут Аліса намотала два чи три разки прядива довкола кицьчиної шиї — просто подивитися, який це матиме

вигляд. Це призвело до борюкання, під час якого моток скотився на підлогу і чимало прядива розмоталося знову.

— Знаєш, я була така зла, Кицю, — заговорила Аліса, щойно вони знову зручненько вмостилися, — коли побачила, що́ ти витворяєш! Ще трохи, і я б відчинила вікно та виставила тебе просто на сніг! І ти на це заслуговувала, ти, маленька бешкетлива пестунка! Що ти можеш сказати на своє виправдання? То й не переривай мене! — продовжила вона, посваривши пальчиком. — Я збираюся пригадати тобі всі твої провини. Номер один: ти двічі пискнула, поки Діна вмивала твоє личко сьогодні вранці. І ти не можеш цього заперечити, Кицю: я тебе чула! Що-що ти кажеш? — (Вдаючи, ніби кошеня щось казало.) — Її лапа потрапила тобі в око? Що ж, це ТВОЯ провина, чого ж ти очі повибалушувала? Якби ти їх заплющила, цього б не сталося. Не треба мені більше виправдань, просто послухай мене! Номер два: ти відтягла Підсніжку за хвоста, щойно я поставила перед нею тарілочку з молоком! Що, тобі хотілося пити, так? А звідки ти знала, чи їй не хотілося? Тож перейдемо до номера три: ти геть-чисто розмотала прядиво, поки я не дивилася!

Ось три провини, Кицю, і за жодну з них тебе ще не було покарано. Ти ж знаєш, я залишаю всі твої покарання на кінець наступного тижня... Думаю, вони теж приберегли всі МОЇ покарання! — продовжила вона, вже більше до себе, ніж до кошеняти. — Що ж вони РОБИТИМУТЬ у кінці року? Мене б мали послати до в'язниці, напевно, коли цей день настане. Або... дай подумати... здається, кожне покарання мало залишити мене без обіду: отож, коли цей нещасливий день настане, мені доведеться залишитися без п'ятдесяти обідів водночас! Що ж, я не проти позбутися АЖ СТІЛЬКОХ обідів! Краще вже лишитися без них, аніж з'їсти їх усі заразом!

Чуєш, як сніг шурхотить по шибках, Кицю? Який приємний, м'який звук! Ніби хтось обціловує вікно ззовні. Цікаво, виходить, сніг ЛЮБИТЬ дерева і поля, якщо цілує їх так ніжно? А тоді він, уявляєш, укриває їх затишненько білою пуховою ковдрою і, можливо, навіть каже: «Засинайте, дорогенькі, поки знов не прийде літо». А коли вони прокидаються влітку, Кицю, то вдягаються в зелене й танцюють... щоразу, як дме вітер... о, це так чудово! — скрикнула Аліса, випускаючи моток прядива з рук, аби заплескати в долоні. — І як би мені ХОТІЛОСЯ, щоб усе це було правдою! Слово честі, ліси виглядають сонними восени, коли їхнє листя стає брунатним.

Кицю, ти вмієш грати в шахи? Ну не посміхайся, моя дорогенька, я ж серйозно запитую. Бо коли ми оце щойно грали, ти дивилася достоту так, ніби все розуміла, а коли я сказала: «Шах!», ти замуркотала! Так, це БУВ прекрасний шах, Кицю, і я справді могла б виграти, якби не цей осоружний Король, який прийшов і розштовхав усі мої фігури. Кицю, дорогенька, а давай будемо удавати, що...

І якби ж я тільки мав змогу оповісти вам бодай про половину тих речей, які Аліса зазвичай казала після своєї улюбленої фрази: «А давай будемо удавати...» Вона мала доволі довгу суперечку із сестрою напередодні, а все через те, що Аліса розпочала так: «Давай будемо удавати, що ми королі й королеви». Її ж сестра, яка любила в усьому бути бездоганно точною, заперечалася: мовляв, у них це ніяк не вийде, адже їх тільки двоє. Зрештою Алісі довелося змиритися, сказавши: «Що ж, тоді ТИ можеш бути однією з них, а Я буду всіма іншими». А іншого разу вона добряче налякала свою стареньку няню, загорлавши їй несподівано на вухо: «Няню! Давайте будемо удавати, що я голодна гієна, а ви — кістка».

Але нам не варто відволікатися від Алісиної промови до кицьки.

— Давай будемо удавати, що ти Чорна Королева, Кицю! Знаєш, я думаю, що якби ти сіла й склала лапи на грудях, то виглядала б достоту як вона. Ну, спробуй, будь хорошою кицькою!

І Аліса зняла Чорну Королеву зі столу та поставила перед кошеням, як зразок для наслідування. Проте пуття з того не вийшло: якщо вірити Алісі, через те, що кошеня ніяк не могло скласти лапи як слід. Тож, аби покарати, вона піднесла кицьку до Дзеркала, щоб та побачила, яка вона набурмосена.

— І якщо ти миттю не почнеш слухатися, — додала Аліса, — я поставлю тебе туди, до Задзеркального будинку. Як тобі ЦЕ сподобається?

Зараз, якщо ти просто посидиш та послухаєш і припиниш без уґаву базікати, я поділюся з тобою деякими думками щодо того будинку за Дзеркалом. По-перше, є кімната, яку ти можеш бачити крізь Дзеркало... вона геть подібна до нашої вітальні, от тільки все в ній навпаки. Я можу бачити її цілком, якщо заберуся на стілець... окрім маленької латочки спереду каміна. О! Як би я хотіла побачити саме ЦЮ латочку! Так пече дізнатися, чи розводять вони взимку вогонь: ніколи не можна сказати напевно, бачиш, хіба що коли наш вогонь димить, і тоді дим підіймається і в тій кімнаті теж... але ж це може бути просто вистава, може, вони тільки удають, ніби в них там горить вогонь. Також їхні книжки щось на зразок наших, тільки слова в них написані навспак. Я це знаю, бо піднесла до Дзеркала одну з наших книжок, а вони піднесли одну зі своїх.

Як би тобі сподобалося жити в Задзеркальному будинку, Кицю? Цікаво, чи давали б вони тобі там молоко? Може, задзеркальне молоко не надто смакує... але ось, Кицю! Ми підходимо до передпокою. Ти можеш побачити самісінький КРАЄЧОК передпокою Задзеркального будинку, якщо

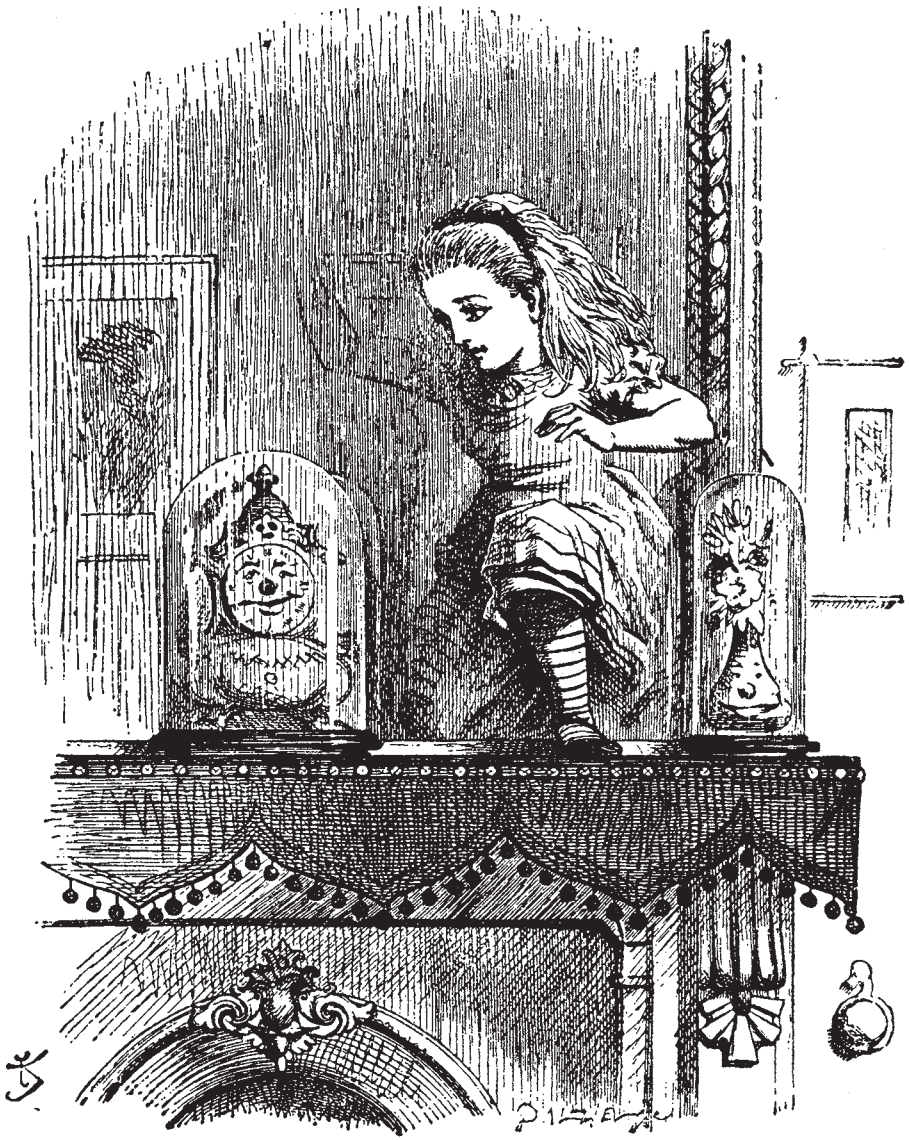

залишиш двері нашої вітальні широко прочиненими. Він дуже схожий на наш передпокій — настільки, наскільки сягає око, але ж розумієш, далі-то він може бути зовсім іншим. О Кицю! От було б чудово, якби ми могли пробратися до Задзеркального будинку! Я певна, там є — о! — такі прекрасні речі! Давай будемо удавати, що є шлях, яким туди можна пробратися, який-небудь, Кицю. Давай будемо удавати, що Дзеркало раптом стало м'яке, наче туман, і ми можемо пройти крізь нього. Ого, воно перетворюється на якийсь серпанок, присягаюся! Буде зовсім неважко крізь нього пробратися...

З цими словами вона опинилася на камінній полиці, хоч і не розуміла, як взагалі туди потрапила. А дзеркало, поза сумнівом, ПОЧИНАЛО танути, ніби сяйливий сріблястий туман.

Вже за мить Аліса проскочила крізь нього і м'яко приземлилася в Задзеркальній кімнаті. Насамперед вона подивилася, чи горить у каміні полум'я, і була рада побачити, що горить, причому найсправжнісіньке, таке ж палахке та яскраве, як те, що лишилося позаду. «То мені тут буде так само тепло, як у тій кімнаті, — подумала Аліса, — або насправді навіть тепліше, адже тут нікому проганяти мене від вогню. О, як буде весело, коли вони побачать мене тут крізь дзеркало, а дістати не зможуть!»

Потім Аліса почала роззиратися довкруж і помітила, що та частина, яку можна було бачити з їхньої кімнати, була звичайною та нецікавою, зате все інше відрізнялося настільки, наскільки це взагалі можливо. Наприклад, картинки на стіні поруч із каміном, схоже, були всуціль живі. Навіть годинник на камінній полиці (який крізь дзеркало, як ви розумієте, Аліса завжди бачила тільки ззаду) мав обличчя маленького стариганя, котре їй зараз посміхалося.

«В їхній кімнаті не так чисто, як у нашій», — подумала Аліса, коли помітила кілька шахових фігурок поміж напівзотлілими дровинами в каміні. Але наступної ж миті, від здивування стиха скрикнувши: «О!», вона опустилася навкарачки, розглядаючи фігурки. Вони прогулювалися парами!

— Тут Чорний Король і Чорна Королева, — казала Аліса пошепки, адже боялася їх налякати, — а он Білий Король і Біла Королева сидять на краю совочка для попелу... а там дві тури прогулюються попід ручки... Не думаю, що вони можуть мене чути, — продовжила вона, нахиляючи голову ближче, — і я майже впевнена, що вони не можуть мене бачити. Я почуваюся якось так, ніби невидима...

Тут щось почало верещати на столі позаду Аліси. Вона повернула голову на звук і встигла побачити, як один Білий Пішак беркицьнувся й став сукати ніжками. Аліса з цікавістю поглядала на нього, чекаючи, що ж буде далі.

— Це голос мого дитятка! — закричала Біла Королева і промчала повз Короля так стрімко, що скинула його в попіл. — Моя золотенька Лілі! Моє королівське кошеня! — І вона завзято подерлася вгору камінною решіткою.

— Королівське абищо! — сказав Король, потираючи носа, забитого при падінні. Він мав право ТРІШЕЧКИ дратуватися на королеву, адже був притрушений попелом з голови до п’ят.

Алісі не терпілося стати комусь у пригоді, тож, оскільки бідолашна крихітка Лілі аж заходилася криком, дівчинка спішно підхопила Королеву і поставила на стіл поруч з її галасливою донечкою.

Королева охнула й сіла: через блискавичну подорож у повітрі в неї забило дух, і протягом хвилини чи двох їй було під силу тільки мовчки притискати до себе Лілі.

Щойно Королева трохи перевела подих, вона гукнула до Білого Короля, котрий сидів набурмосено серед попелу:

— Стережися вулкана!

— Якого вулкана? — спитав Король, стривожено вдивляючись у полум'я, ніби там було найдоречніше для вулкана місце.

— Здув... мене... вгору, — засапано видихнула Королева, яка все ніяк не могла як слід перевести дух. — Будь обережний, підіймайся... звичайним шляхом... пантруй, щоб тебе не здуло!

Аліса дивилася, як Білий Король поволі повзе решіткою, переступаючи з прута на прут, поки не сказала:

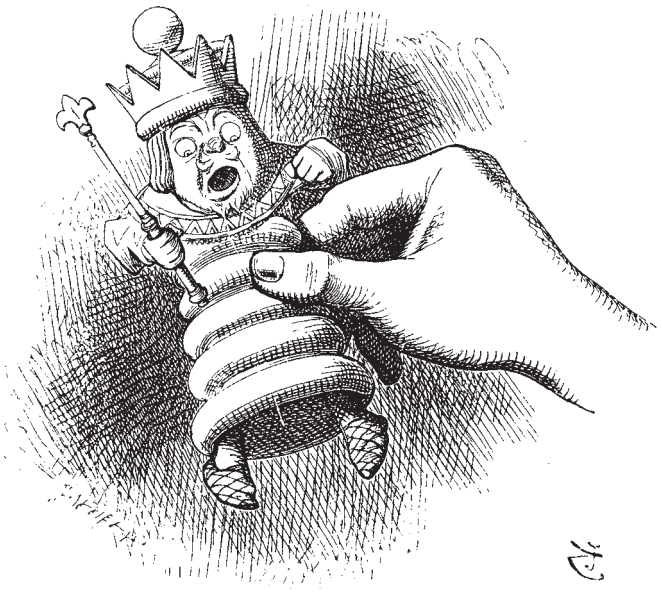
— Божечки, та в такому темпі ви будете добиратися до стола не одну годину. З моєю допомогою буде куди швидше, хіба ні?

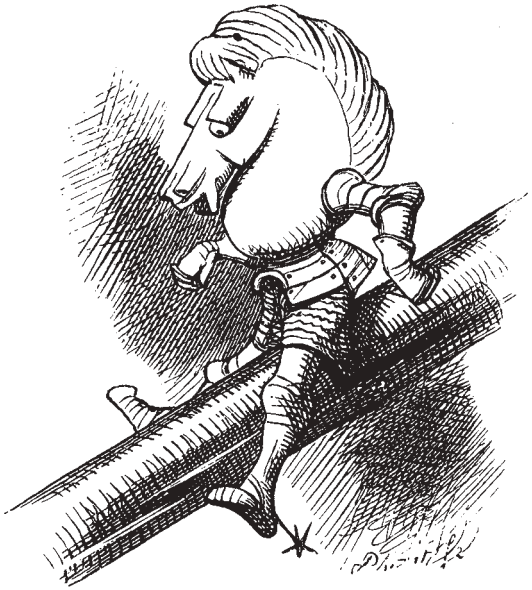
Проте Король не звернув на запитання жодної уваги: було цілком очевидно, що він не може ні чути, ні бачити її.

Тож Аліса підібрала його дуже обережно й перенесла значно повільніше, ніж Королеву, щоби ще і йому не забити памороки. Але, перш ніж поставити Короля на стіл, вона подумала, що його варто трохи обтрусити, бо він був геть виваляний у попелі.

Пізніше Аліса казала, що за все своє життя не бачила такої гримаси, яку скорчив Король, коли зрозумів, що його тримає в повітрі невидима рука та ще й обтрушує. Він був надто вражений, щоб закричати, але його очі й рот розчахувалися дедалі ширше, ставали все круглішими та круглішими, поки Алісина рука не затрусилася від сміху так сильно, що дівчинка трохи не випустила Короля на підлогу.

— О! Будь ласочка, не робіть таких мін, дорогенький мій! — вигукнула вона, цілковито забувши, що Король не

може її чути. — Ви так мене смішите, що я вас ледве тримаю! І не розкривайте так широко рота! Туди весь попіл залетить... ось тепер, я думаю, ви досить чистий! — додала вона, пригладжуючи Королю волосся та ставлячи на стіл поруч із Королевою.

Король миттю повалився на спину і лежав зовсім нерухомо. Аліса трохи занепокоїлася тим, що вона наробила, і пішла по кімнаті, шукаючи, чи немає десь води, якою вона могла б його побризкати. Проте їй не трапилося нічого, окрім каламарика з чорнилами, а коли повернулася з ним до столу, то побачила, що Король уже опритомнів і тепер розмовляє з Королевою переляканим шепотом — таким тихим, що Аліса заледве розбирала, про що мова.

Король казав:

— Запевняю тебе, моя люба, я похолов до самих кінчиків моїх вусів!

На що Королева відповіла:

— Нема в тебе ніяких вусів.

— Жах цієї миті, — продовжував Король, — його я ніколи, НІКОЛИ не забуду!

— Чого ж, забудеш, — сказала Королева, — якщо не зробиш собі нотатку на пам'ять.

Аліса з чималою цікавістю дивилася, як Король дістав із кишені велетенського записника і почав у ньому базграти. Несподівана витівка спала їй на думку, й вона затисла кінець олівця, що трохи стирчав у Короля поза плечем, і стала писати замість нього.

Бідний Король виглядав геть спантеличеним і нещасним та якийсь час мовчки борюкався з олівцем. Проте Аліса була для нього засильною, і врешті бідолаха натужно видихнув:

— Люба! Я справді МАЮ обзавестися тоншим олівцем. З цим я зовсім неладен упоратися, він пише всілякі речі, яких я не мав на увазі...

— Які такі речі? — спитала Королева, зазираючи до записника (Аліса написала там: «БІЛИЙ ЛИЦАР СПОВЗАЄ ПО КОЦЮБІ. ВІН ПОГАНО ТРИМАЄ РІВНОВАГУ»). — Але ж це не запис ТВОЇХ почуттів!

Біля Аліси на столі лежала книжка, і поки вона сиділа, поглядаючи на Білого Короля (адже вона все ще трохи хвилювалася за нього й тримала чорнило напоготові, щоб покропити бідаку, якщо той знов надумає зомліти), то перегортала сторінки, шукаючи місце, яке вона могла б прочитати: «Але тут усе якоюсь незнайомою мовою», — сказала дівчинка сама до себе.

Це було щось на такий зразок:

НУТХАНЗАК

икрущоБ .корічепдан вуБ
,ідгосоп в илирзирГ
,икрівш ясилагицруб І
.ідов у икьлург воМ

ЗМІСТ

Передмова автора до видання 1896 року 6

Розділ I. ЗАДЗЕРКАЛЬНИЙ БУДИНОК 9
Розділ II. САД ЖИВИХ КВІТІВ 26
Розділ III. ЗАДЗЕРКАЛЬНІ КОМАХИ 39
Розділ IV. ЖЕНЧИЧОК І БРЕНЧИЧОК 53
Розділ V. ВОДА І ВОВНА 69
Розділ VI. БОВТУН-ТОВСТУН 84
Розділ VII. ЛЕВ ТА ОДНОРІГ 99
Розділ VIII. «ЦЕ МІЙ ВЛАСНИЙ ВИНАХІД!» 113
Розділ IX. КОРОЛЕВА АЛІСА 131
Розділ X. ТРУСІННЯ 151
Розділ XI. ПРОБУДЖЕННЯ 152
Розділ XII. ЧИЙ БУВ СОН? 153